

Wyrok z dnia 3 sierpnia 2000 r.

II UKN 665/99

Okres pracy przed dniem 1 stycznia 1983 r. w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia traktowany jest jako okres składkowy, wliczany do stażu ubezpieczeniowego wymaganego do przyznania prawa do świadczeń tylko dla uzupełnienia łącznego stażu ubezpieczenia, pod warunkiem, że łączny wymiar okresów składkowych, uzupełnionych okresami nieskładkowymi, jest krótszy od okresu wymaganego do przyznania świadczenia.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Stefania Szymańska, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 3 sierpnia 2000 r. sprawy z wniosku Marii B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 3 września 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Przy wniosku o przyznanie prawa do emerytury na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. Nr 28, poz. 149) Maria B. przedstawiła dokumenty zatrudnienia w okresie od dnia 30 czerwca 1977 r. do dnia 18 lutego 1978 r. oraz od dnia 1 czerwca 1978 r. do dnia 30 listopada 1998 r., w trakcie którego przebywała na urloпах wychowawczych od dnia 28 lipca 1988 r. do dnia 19 lipca 1991 r., od dnia 20 lipca 1991 r. do dnia 30 listopada 1993 r. oraz od dnia 16 sierpnia 1995 r. do dnia 4 sierpnia 1998 r. Ponadto podała, że w okresie od dnia 17 sierpnia 1974 r. do dnia 20 czerwca 1977 r. oraz od dnia 19 lutego 1978 r. do dnia 31 maja 1978 r. pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców. W rezultacie wykazała 11 lat 10 miesięcy oraz 29 dni okresów składkowych, 3 lata,

11 miesięcy i 19 dni okresów nieskładkowych oraz 3 lata 6 miesięcy i 29 dni okresów pracy w gospodarstwie rolnym. W tej sytuacji organ rentowy - Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w R. decyzją z dnia 17 grudnia 1998 r. odmówił jej prawa do emerytury, albowiem ustalił, że jej staż wynosi 19 lat, 5 miesięcy i 17 dni, a prawo do tego świadczenia przysługuje po udowodnieniu 20 lat ubezpieczenia.

Odwołując się od odmownej decyzji ubezpieczona twierdziła, że składkowe okresy pracy w gospodarstwie rolnym uzupełniają pozostałe okresy składkowe do wymiaru 15 lat, 5 miesięcy i 28 dni, a ten okres, uzupełniony okresami nieskładkowymi, w wymiarze nie większym niż 1/3 udowodnionych okresów składkowych, czyli 5 lat, 1 miesiąca i 24 dni, uzupełnia staż do wymaganych 20 lat ubezpieczenia. Na tym twierdzeniu opierała żądanie przyznania emerytury, jednak Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 19 kwietnia 1999 r. oddalił jej odwołanie.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, wyrokiem z dnia 3 września 1999 r. [...] oddalił apelację ubezpieczonej, w której podnosiła dodatkową okoliczność przejęcia i prowadzenia gospodarstwa, w którym pracowała w młodości, a także wnosila o zastosowanie w jej przypadku, jako korzystniejszego, przepisu art. 10 § 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.).

W kasacji opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego "przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie" art. 2-5 ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent przez przyjęcie, że okres jej zatrudnienia jest krótszy od 20 lat oraz § 1 ust.1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki przez przyjęcie, że nie spełniła warunków przewidzianych tym przepisem do emerytury, ubezpieczona wnosila o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie jego zmianę i przyznanie emerytury.

Skarżąca podała, że nie może pogodzić się ze sposobem, w jaki organ rentowy i Sądy ustaliły okres jej ubezpieczenia, uważając sposób wyliczenia przedstawiany przez nią siebie za prawidłowy i zgodny z zamysłem ustawodawcy, wyrażonym zresztą *explicite* w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stan faktyczny sprawy jest bezsporny. Skarżąca udowodniła 11 lat 10 miesięcy i 29 dni okresów składkowych; 3 lata, 11 miesięcy i 19 dni okresów nieskładkowych oraz 3 lata 6 miesięcy i 29 dni okresów pracy w gospodarstwie rolnym rodziców, przypadających w okresie od dnia 17 sierpnia 1974 r. do dnia 20 czerwca 1977 r. oraz od dnia 19 lutego 1978 r. do dnia 31 maja 1978 r.

W tym stanie rzeczy Sąd drugiej instancji przy obliczeniu łącznego stażu pracy w pierwszej kolejności uwzględnił okresy składkowe, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent oraz o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) - w odniesieniu do ubezpieczonej okresy zatrudnienia, z wyłączeniem urlopów wychowawczych oraz zasiłków chorobowych - a następnie ten okres zsumował z okresami nieskładkowymi, w wymiarze nie przekraczającym 1/3 udowodnionych okresów składkowych (art. 4 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji). Końcowo dopiero, dlatego, że okresy te łącznie nie stanowiły okresu wymaganego do przyznania prawa do świadczeń, brakujący okres uzupełnił okresami pracy w gospodarstwie rolnym. Ten sposób liczenia okresów ubezpieczenia, powoduje jednak, że ubezpieczona - co wynikało z decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - nie spełniła warunków do emerytury, tak samo w świetle przepisu art. 5 pkt 3 ustawy o rewaloryzacji, jak i obowiązującego od dnia 1 stycznia 1999 r. przepisu art. 10 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, których brzmienie jest identyczne. Sąd Apelacyjny trafnie zwrócił jeszcze uwagę na bezprzedmiotowość rozważania stosowania obowiązującej obecnie ustawy, albowiem nie przewiduje ona prawa do emerytury odpowiedniego do ustanowionego w rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, które utraciło moc z dniem jej wejścia w życie.

Brak w kasacji wyводу, na czym polega naruszenie przez Sąd Apelacyjny przytoczonych w niej ogólnie przepisów art. 2 - 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent, nie pozwala na bardziej szczegółowe odniesienie się do jej zarzutów w tym zakresie. Wymaga jednak dopowiedzenia, że tylko w poprzednim stanie prawnym, obowiązującym do dnia 15 listopada 1991 r. okres prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w nim przed 1 lipca 1977 r., lecz po ukończeniu 16 roku życia, zaliczalny był do okresu zatrudnienia "wymaganego do emerytury lub renty w myśl przepisów o zaopatrzeniu

emerytalnym pracowników i ich rodzin ", czyli w rozmiarze odpowiadającym okresowi kalendarzowemu i bez ograniczeń. Do zaliczania tych okresów znajdowały bowiem zastosowanie przepisy art. 13 ust.3 pkt 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz.267 ze zm.) oraz przepis art. 17 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz.133 ze zm.). Także w brzmieniu nadanym od dnia 1 stycznia 1989 r., ustawą z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i członków ich rodzin oraz zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz.U. Nr 10 poz. 53), po zmianie treści art. 17 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. przez dodanie ust. 2, okresy zaliczalne zgodnie z ust. 1 do okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego, zaliczane były do okresu zatrudnienia wymaganego do emerytury lub renty w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników.

Od dnia 15 listopada 1991 r. okresy ubezpieczenia społecznego rolników, prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz pracy w takim gospodarstwie, zaliczane do stażu ubezpieczeniowego oraz mające wpływ na wysokość świadczeń, są określone w art. 5 ustawy o rewaloryzacji. Okresy te traktowane są wprawdzie jako okresy składkowe, lecz do stażu ubezpieczeniowego wymaganego do ustalenia prawa do świadczeń wliczane są tylko pod warunkiem, że łączny wymiar okresów składkowych i nieskładkowych jest krótszy od okresu wymaganego do przyznania świadczenia. Wlicza się je tylko w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu, wówczas gdy nie pokrywają się z okresami składkowymi i nieskładkowymi. Chodzi tu o okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono określone w odrębnych przepisach składki oraz, co do których obowiązek taki nie istniał, okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. oraz przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy po ukończeniu 16 roku życia w gospodarstwie rolnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1994 r., II URN 41/94, OSNAPiUS 1995 Nr 4, poz.54).

Porównanie brzmienia zacytowanych przepisów wskazuje wyraźnie na wolę ustawodawcy dokonania ograniczenia dopuszczalności zaliczania przedmiotowego okresu do stażu pracy, co znalazło wyraz w ustawie obowiązującej obecnie. Okres ubezpieczenia objęty przepisem art. 5 ust. 3 ustawy o rewaloryzacji, czyli przypadający przed dniem 1 stycznia 1983 r. okres pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, traktowany jest tylko jako okres składkowy (oczywiście skład-

kowym okresem nie jest, albowiem dotyczy okresu, w którym domownicy rolnika nie podlegali ubezpieczeniu społecznemu) i tylko w jednym przypadku. Przypadek ten dotyczy wliczenia tych okresów dla uzupełnienia brakującego okresu ubezpieczenia wówczas, gdy okresy składkowe i nieskładkowe zsumowane na zasadach określonych w art. 4 ust. 2 ustawy o rewaloryzacji są krótsze od okresu wymaganego do przyznania świadczenia.

Interpretując i stosując przytoczony przepis zgodnie z jego brzmieniem, a mianowicie, że okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r., traktowane są jako okresy składkowe, wliczane do stażu ubezpieczeniowego wymaganego do przyznania prawa do świadczeń tylko dla uzupełniania łącznego stażu ubezpieczenia, jedynie pod warunkiem, że łączny wymiar okresów składkowych, uzupełnionych okresami nieskładkowymi, jest krótszy od okresu wymaganego do przyznania świadczenia, Sąd Apelacyjny nie dopuścił się zarzucanego w kasacji naruszenia prawa, jak też - wobec nieudowodnienia dwudziestoletniego okresu ubezpieczenia - nie naruszył (przez odmowę zastosowania) przepisu § 1 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi specjalnej opieki (Dz.U. Nr 28, poz. 149).

Stwierdzenie braku uzasadnionych podstaw kasacji skutkuje jej oddaleniem (art. 393¹² KPC).

=====